

Tórfinn Smith í 1. maidags-røðu síni:

Kenna vit ikki fortíðina er torført at skapa framtíðina

Tórfinn Smith á Vaglinum 1. mai

segði Tórfinn Smith m.a. í 1. maidags-røðu síni á Vaglinum í Havn. Vit prenta røðu hansara:

Á hesum degi — 1. mai — altjóða arbeidaradegnum — koma fólk saman víðahvar í heiminum at minnst søgu arbeidaranna, — og seta ynski fyri framtíðina.

Tað gera vit eisini her í Føroyum, og vil eg takka Havnar Arbeidsmanna-felag fyri at teir aftur í ár skipa fyri 1. mai-haldinum her í Havn.

At minnst aftur á farna tíð tykir onkrum kanska óviðkomandi og fjákt. La okkum heldur hyggja framyvir, verður kanska sagt.

Sjálvandi skulu vit eisini hyggja framyvir, men, kenna vit ikki fortíðina verður torført at skapa framtíðina. Haraftrat eiga vit at merkja okkum, at mangt av tí, vit í dag meta sum eina sjálffylgju, ikki altíð hevur verið so. Nógv av tí, sum vit í dag meta sum sjálf-søgd rættindi, hava fyrr als ikki verið okkara rættindi. Sagan — og ikki minst søga arbeidararørslunar — hevur so ómetaliga nógv at siga okkum, eisini tann dag í dag.

Tað fyrsta, ið alment kom fram í Føroyum, sum var lítað av teirri sosialistisku hugsjónini, var hinu megin aldarmóti, tá Kristin í Geil í eini yrking í Føroyingatíðindi skrivandi m.a.

«Skamm yvir tað samfund — ið bjóðar sínum trælum gift fyri mat».

Hetta var sum ein knýttur nevi í andlitíð á samfelagnum — teim ráðandi.

Nakað seinri upplivdu

havnarfólk fyrstu atsóknina hjá arbeidsmonnum.

Tað var tá ein ungur havnamaður Óli á Kák nevndur, eggjaði felagum sínum á arbeids-plássinum til í felag at meta hjá arbeidsgevaranum og krevja 20 oyru um tíman, í móti teim 16 oyrunum, lønin tá var.

Teir so gjørdur. Morgunin eftir mætti allir í handils-húsinum. Óli steig fram og segði arbeidsgevaranum frá, at teir vóru samdir um at teir nú vildu hava 20 oyru um tíman, annars fóru teir til hús.

Svarið, Óli fekk var, at um hann ikki vildi arbeida, kundi hann bert fara heim. Hann fór.

Men tá arbeidsgevarin so spurdi hinar, um teir ikki vildu fara til arbeidis, ja so fóru allir — fyri tey somu 16 oyri teir fingur frammanundan.

Soleiðis endaði fyrsta atsóknin hjá arbeidsmonnum í Havn. Óli á Kák kom á svartalistan, og varð ongantíð biðin aftur at koma til arbeidis hjá hesum handilshúsinum.

Hendan sorgarsagan fór fram fyri o.u. 80 árum síðani, men hevur tó tíðilig boð til okkara tann dag í dag. Eitt tíðiligt dømi um hvussu lítið vit megna um vit ikki standa saman.

Men tibetur. Soga arbeidararørslunar er ikki bert merkt av sorgartilburðum.

Nókur ár seinri varð

stovnaður frælsintur felagsskapur, sum fekk navn íð Tjakfelagið.

Hetta felagið byrjaði við 7 limum, men skjótt vóru teir hálvthundrað.

Tjakfelagið skipaði fyri ymiskum tiltøkum. M.a. fólkafundum.

Í 1914 hevði Tjakfelagið fólkafund á Gøtueiði. J. P. Davidsen helt røðu, og henda røða bleiv enn tá kommentera í Dimmalætting.

Við gráturødd bað Dimmalætting fólk vara seg, tí hetta var «udslag af en uingsosialistisk forening i Torshavn».

Men henda ávaring í Dimmalætting varð tibetur ikki tikin í álvara av øllum. Tvey ár seinri stovnaðu hesir somu menn sum stóðu fyri Tjakfelagnum, Havnar Arbeidsmannafelag.

Tá fingur arbeidsmenn í Havn 25 oyru um tíman, — og Óli á Kák slapp aftur til arbeidis.

Síðani hendan dag hevur hin fakliga eins og hin politiska arbeidararørslan roynt at vunnið teimum, sum ringast eru fyri sømilig kor.

Sum sagt ávaraði Dimmalætting tá. Og hevur gjørt tað síðani saman við øllum tí borgarliga kórnum.

Teir ávaraði í móti. 8 tímar arbeidsdegi, teir søgdu nei til barna-forsorg.

teir søgdu nei til sjúkralón

teir søgdu kortanei til eina hampuliga almannaløggávu.

Og enn tann dag í dag sigur hetta sama kórið

kortanei tá hin lægstlenti í samfelagnum kemur við ynskjum sínum um bert at fáa ein part av tí virði sum hesin stættur sjálvur skapar.

Men samstundis sum hetta borgarliga kórið sigur kortanei meta teir tey rættindi sum arbeidararørslan vann fyri 20-30-40 árum síðani sum eina sjálffylgju. Teir vilja enn tá taka æruna av tí.

Aðalmunurin á hesum borgarligu flokkum og teimum sum teir so forhánsliga kalla vinstra-sinnar, er, at teir arbeidaravinarligu hugsa og virka í nútíðini. Gera tað slóðbrótandi og ofta skitna arbeiði, meðan teir borgarligu, fyrst muta ímóti og ikki fyrr enn 20-30 ár seinri siggja týðningin av tí og at teir tá kanska sjálvir fáa gagn av teimum úrslitum sumt eir sjálvir bardust so dúgliga ímóti.

Men teir borgarligu tykjast at vera goðir í ráðum. Hvussu ofta hoyra vit ikki hesi vøkru orð til arbeidararørsluna: Setið ikki ov stór krav. Samfelagið orkar tað ikki. Vit eru tó øll í sama báti.

Men til hetta vil eg fegin siga. Satt er tað, at vit eru í sama báti, men hvi er tað altíð hin sami stættur, tey sum ringast eru fyri, sum skulu sita sveittandi við árarnar, meðan hini (við teimum formanandi orðunum) kunnu duga sær uppi á soldekkinum? — alt í sama báti.

Og hesi somu formanandi orð halda fram:

Hægri lön til arbeidsfólkið ger, at vinnulivið ikki kann klára seg.

Hægri lön til arbeidsfólkið fremur yvirnýtslu, vit mugu spara, siga teir.

Teir meina: TIT mugu spara.

Men álvaratos:

Hvør er tað sum heldur vinnulivinum uppi enn júst arbeidarin, flakakvinnan, handverkarin, fiskimaðurin o.s.v.

Tað eru ikki hesir stættir, sum fremja yvirnýtslu.

Tað er ikki arbeidsmaðurin ella arbeidskvinnan í Havn, ella aðrar staðir í Føroyum, sum við sínum 58 krónunum og 75 oyrunum um tíman, sum keypa ónyttufjasið, sum skapar uttanlandaskuldina.

Hjá teimum loypir eingin króna av.

Tað manglar í.

Goðu arbeidarar, kvinnur og menn:

Tað er tungur róður hjá hinum lægsta í dag.

Serliga tá soldekk á hesum sama báti, er so á tremur við teimum, sum bert vilja njóta.

Eg vóni, at tann sáttmáli, sum kemur eftir henda, sum nú er uppsagdur, fer at geva føroyska arbeidarannum og arbeidskvinnunum munandi betri sømdir.

Tá eg í byrjanini nevndi, at Havnar Arbeidsmannafelag varð stovnað á herðunum á einum upplýsingarfelagsskapi, vil eg her hóskaði enda við at ynskja føroysku arbeidararørsluni til lukku við stovnanini av upplýsingarfelagsskapi arbeidarann.

Hetta er eitt mál, sum verður allari hini føroysku arbeidararørsluni at gagna og gleðiligt er at tættast

Føroya Arbeidarafelag nú hevur sett sær fyrir sum eitt av sínum stóru málum at gera henda felagsskapin virknan.

Tað er av alra stórsta týðningi, at arbeidarin og arbeidskvinnan í størri mun verða meðvitandi í hvat fyriferst á arbeidsmarknaðinum, — serliga í hesum broytingartíðum.

Vit uppliva nýggjar teknikk

Vit uppliva nýggjar vinnuvegir

Vit uppliva nýggj og óðrvisi arbeidspláss.

Eg rokni við at tað eru fleiri sum her standa í dag, sum sóu sjónvarpssendingina um vandamikla Asbestið og somuleiðis hoyrdu um eiturvanlukkuna í Indiu.

Arbeidsfólkið mátti einki fáa at vita um vandan, tey í sínum dagliga umhvørvi livdu í. Teir, ið verksmiðjuna áttu, vistu, — men vildu einki siga.

Arbeidsfólkið var ikki vitandi um vandan, fyrr enn ov seint var hjá teimum flestu.

Men tá arbeidarin gerst varugur við henda vandan, ber ikki longur til. Í onkrum færi verða tá vandamiklu verksmiðjurnar fluttar til okkurt menningarland.

Hvi. Ti her eru eingi fakfeløg sum kunnu tala at, og seta trygdarkrøv.

Og har er eingin upplýsingarfelagsskapur arbeidarann.

Hetta átti at sagt okkum eitt sindur um týðningin av einum tíðum felagsskapi

